

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу і консалтингу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**для самостійної роботи
з дисципліни**

ЕКОНОМІКА ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

для підготовки фахівців ОС «Бакалавр»
спеціальність: 242 «Туризм»
ННІ неперервної освіти і туризму

Київ – 2020

Викладені методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Економіка туристичного підприємства» для фахівців ОС «Бакалавр» за спеціальністю 242 «Туризм».

Наведено опис навчальної дисципліни, її структуру, анотований зміст дисципліни, зміст самостійної роботи, завдання для самоконтролю (описові та розрахункові), перелік питань на іспит, а також рекомендовані джерела.

Рекомендовано Вченою радою навчально-наукового інституту неперервної освіти і туризму від 20 лютого 2020 року (Протокол № 06/2020).

Укладач: д-р екон. наук, професор Бардаш С.В.

Рецензенти: д-р екон. наук, професор Левицька І.В.,
канд. екон. наук, доцент Кудінова І.П.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для самостійної роботи з дисципліни

**«Статистика в туризмі» для підготовки фахівців ОС «Бакалавр»
за спеціальністю 242 «Туризм»**

Укладач: БАРДАШ Сергій Володимирович

© Бардаш С.В.
© НУБіП України

1. Опис навчальної дисципліни **Економіка туристичного підприємства**

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Галузь знань	24 «Сфера обслуговування»	
Освітній ступінь	<u>бакалавр</u>	
Спеціальність	242 « <u>Туризм</u> »	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	
Семестр	4	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	60 год.	
Індивідуальні завдання	30 год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента	4 год. 4 год.	

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань з особливостей економічних відносин та економічного механізму підприємств туризму, сучасного економічного мислення та комплексного розуміння проблем управління виробничою і комерційно-фінансовою діяльністю, а також умінь та практичних навичок аналізу показників господарсько-виробничої діяльності туристичного підприємства з урахуванням чинників зовнішнього й внутрішнього середовища його функціонування та економічного обґрунтування управлінських рішень.

Завданням навчальної дисципліни є теоретична та практична підготовка студентів з концептуальних основ економіки туристичних підприємств, набуття навичок самостійної роботи щодо розробки базових стратегій розвитку підприємства за наслідками аналізу результатів його діяльності з метою забезпечення економічної ефективності та задоволення потреб туристів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти компетентностями:

загальними:

- ЗК3. Розуміння та власне осмислення основних світоглядних концепцій і принципів у навчанні і професійній діяльності;
- ЗК4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу;
- ЗК5. Соціальна відповідальність та екологічність мислення;
- ЗК6. Здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел;
- ЗК7. Здатність зосереджуватись на якості та результаті при виконанні завдань;
- ЗК8. Навички використання інформаційних та комунікативних технологій;
- ЗК9. Здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми;
- ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою;
- ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії, уміння працювати автономно та в команді;
- ЗК13. Здатність планувати час та управляти ним;

фаховими:

- ФК1. Знання та розуміння предметної області своєї професії;
- ФК2. Уміння застосовувати фахові знання на практиці;
- ФК3. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій;
- ФК4. Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління;
- ФК6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного);

ФК8. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем;

ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал;

ФК11. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.

Програмні результати навчання:

знати:

- суть підприємницької діяльності в галузі туризму;
- зовнішнє та внутрішнє середовище об'єкта підприємницької діяльності;
- ресурсну основу суб'єкта підприємницької діяльності;
- основні поняття економіки підприємств туристичної індустрії;
- економічний механізм функціонування підприємств туризму в умовах ринкової економіки;
- фактори, які впливають на різні аспекти діяльності підприємств туристичної індустрії та механізми управління ними;
- суть виробничої програми підприємств секторів туризму;
- економічну суть показників діяльності підприємств туризму;
- систему взаємозв'язків результатів господарської діяльності підприємств туризму;
- методи аналізу та планування показників розвитку підприємств туризму;

вміти:

- оцінювати економічний стан туристичного підприємства;
- обґрунтувати стратегію управління ресурсним потенціалом туристичного підприємства;
- правильно обирати методи планування залежно від результатів аналізу виробничої і фінансово-комерційної діяльності та цілей розвитку підприємства;
- визначати управляти поточними витратами підприємства і собівартістю продукції;
- обґрунтовувати плани з реалізації туристичного продукту, формування доходу та прибутку підприємства;
- визначати резерви підвищення ефективності виробничої та фінансово-комерційної діяльності підприємства;
- користуватися методичним інструментарієм для здійснення необхідних розрахунків.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства												
Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу	10	2	2		2	4						
Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу	10	2	2		2	4						
Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом	10	2	2		2	4						
Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту	20	4	4		4	8						
Разом за змістовим модулем I	50	10	10		10	20						
Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства												
Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу	10	2	2		2	4						
Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів	10	2	2		2	4						
Тема 7. Виробнича програма та товарооборот	20	4	4		4	8						

підприємств харчування туристів												
Тема 8. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах	10	2	2		2	4						
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	50	10	10		10	20						
Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства												
Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств.	10	2	2		2	4						
Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту	10	2	2		2	4						
Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств	20	4	4		4	8						
Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу	10	2	2		2	4						
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	50	10	10		10	20						
Усього годин	150	30	30		30	60						

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства

Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу

Передумови виникнення та розвитку туризму. Завдання економіки туристичної діяльності. Основні завдання економічної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу. Сутність понять «туризм», «турист», «туристичний бізнес», «туристична послуга», «туристичний продукт», «суб'єкт туристичної діяльності». Комплекс структур туристичної індустрії. Властивості і функції

туристичного бізнесу. Зміст державної політики розвитку туризму. Фактори розвитку туристичного бізнесу. Основні цілі державного регулювання туристичної діяльності. Основні пріоритетні напрямки державної політики розвитку туризму.

Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу

Передумови розвитку підприємництва в туризмі. Принципи підприємництва в туризмі. Головна мета підприємництва в туризмі. Учасники відносин в туризмі: туроператор, турагент, дилер. Функції підприємництва в туризмі. Об'єкт підприємницької діяльності в туризмі. Формування та збут туристичного продукту. Туристична дестинація. Умови здійснення підприємницької діяльності в туризмі. Способи та засоби державної підтримки туристичного підприємництва. Важелі державного регулювання туристичного бізнесу в Україні. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності. Взаємозв'язки туроператора з постачальниками та покупцями. Схема організації туристичного бізнесу. Загальні показники туристичної діяльності.

Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом

Стратегія суб'єкта туристичної діяльності. Об'єкти економічної стратегії. Значення стратегії діяльності туристичного підприємства. Зміст процесу розробки загальної стратегії діяльності туристичного підприємства. Стратегія виживання. Стратегія стабілізації. Стратегія розвитку. Основні етапи формування економічної стратегії туристичного підприємства. Критерії оцінки базових стратегій. Стратегічні альтернативи. Модель економічного управління туристичним підприємством. Прямий та зворотний підходи до планування діяльності. Комерційний розрахунок. Принципи комерційного розрахунку.

Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту

Туристичний потік. Процеси обслуговування туристичних маршрутів. Логістичний підхід до формування туристичних потоків. Сутність концепції логістики в туристичній діяльності. Основні функції туристичного ринку. План реалізації туристичного продукту. Класифікація туристичних ринків. Зовнішні фактори впливу на планування обсягів реалізації туристичного продукту. Класифікація планів реалізації турпродукту. Стратегічні, довгострокові та середньострокові плани реалізації. Маркетинговий підхід до реалізації турпродукту. Методи планування продажу туристичного продукту й окремих послуг. Програмно-цільовий метод планування продажу туристичного продукту. Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства.

Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства

Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу

Поняття виробничої програми туристичного підприємства. Структура виробничої програми. Ресурсна основа виробничої програми. Алгоритм розробки виробничої програми. Принципи складання виробничої програми. Схема запуску замовлень при формуванні туристичного продукту. Етапи обґрунтування виробничої програми туристичного оператора.

Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів

Готельне господарство. Готельна індустрія. Класифікація засобів розміщення. Характерні властивості готельних послуг. План експлуатаційно-фінансової діяльності підприємства готельного типу. Місткість (ємність) об'єкта розміщення. Пропускна спроможність готелю. Показники завантаження ємності готелю. Завантаження наявного фонду номерів. Потенційна кількість місце-днів завантаження номерного фонду готелю. Доходи підприємств готельного типу. Розрахунок доходу від реалізації номерів. Зведений план доходу підприємства. Основні фактори визначення доходу готельного підприємства.

Тема 7. Виробнича програма та товарооборот підприємств харчування туристів

Індустрія харчування як сфера обслуговування туристів. Види режиму організації харчування туристів. Планування діяльності підприємств харчування. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності. Продукція підприємств харчування. Класифікація продукції власного виробництва підприємств харчування. Структура товарообороту підприємств харчування. Роздрібний продаж підприємства харчування. Виробнича програма підприємств харчування. Розробка виробничої програми і планування товарообороту. Нормативний метод планування випуску продукції та способи його застосування. Продуктовий баланс підприємства харчування.

Тема 8. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах

Трудові ресурси підприємства. Кадровий потенціал підприємства. Показники кадрового стану підприємств туристичного бізнесу. Мотив. Мотивація. Мотивація праці. Стимул. Стимулювання праці. Види стимулів. Форми мотивації працівників. Вимоги до системи мотивації. Заходи

підтримки мотивації. Заробітна плата та її види. Тарифна система. Форми і системи оплати праці. Тарифна угода. Генеральна тарифна угода. Галузева тарифна угода. Трудовий договір. Колективний договір. Загальні етапи планування кадрів підприємства. Нормативний метод розрахунку потреби в кадрах. Розрахунок явочної чисельності працівників за різних режимів роботи підприємства. Витрати на оплату праці та їх планування. Фонд заробітної плати та його розрахунок.

Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства

Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Види доходів туристичних підприємств. Доход від реалізації туристичного продукту. Доход туроператора. Доход турагента. Роль доходу туристичного підприємства. Формування доходу туристичного підприємства. Використання доходу туристичного підприємства. Види оподаткування доходів туристичного підприємства. Особливості застосування податку на додану вартість та податку на прибуток.

Стратегія формування доходу. Модель моніторингу доходу туристичного підприємства. Схема стратегічного планування доходу туристичного підприємства. Сутність та основні етапи стратегічного планування доходу туристичного підприємства. Завдання оптимізації доходів туристичних підприємств. Процес розробки політики оптимізації доходу підприємства. Основні принципи формування політики оптимізації доходу туристичного підприємства. Орієнтація на цільовий прибуток.

Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту

Витрати на формування та реалізацію турпродукту. Класифікація витрат за видами діяльності туроператора. Склад витрат, що включаються у виробничу собівартість турпродукту. Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати туроператора. Витрати на операційну діяльність підприємств туристичного бізнесу за економічними елементами. Калькулювання собівартості туристичного продукту. Калькулювання ціни туристичного продукту. Алгоритм планування витрат туристичного підприємства. Методи розробки плану витрат.

Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Класифікація прибутку підприємства. Показники прибутку

туристичного підприємства. Показники рентабельності туристичного підприємства. Рентабельність виручки. Рентабельність витрат. Рентабельність використання трудових ресурсів. Рентабельність оборотних активів. Рентабельність капіталу. Стратегія управління прибутком. Етапи обґрунтування стратегії управління прибутком. Методи планування прибутку від реалізації турпродукту. Принципи розподілу прибутку підприємства. Розподіл чистого прибутку туристичного підприємства.

Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу

Грошовий потік та його види. Рух грошових коштів та його роль в економіці підприємства. Класифікація грошових потоків підприємств. Схема формування сукупного чистого грошового потоку туристичного підприємства. Мета економічного управління рухом грошових коштів. Принципи управління рухом грошових коштів. Основні етапи економічного управління рухом грошових коштів. Завдання та основні об'єкти оптимізації руху грошових коштів. Основні фактори впливу на рух грошових коштів туристичного підприємства.

Методи оптимізації руху грошових коштів. Основні заходи прискорення залучення коштів до діяльності підприємств туризму. Основні заходи уповільнення витрачання грошових коштів. Основні напрями використання надлишкових коштів туристичних підприємств. Напрями забезпечення зростання чистого руху грошових коштів. План надходження та витрачання грошових коштів. Головна мета планування руху грошових коштів. Зміст розробки оптимального плану руху грошових коштів. Коефіцієнт достатності чистого потоку грошових коштів туристичного підприємства. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства. Коефіцієнт ефективності грошового потоку. Коефіцієнт реінвестування (капіталізації) чистого потоку грошових коштів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства

Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу

Сучасний стан і перспективи розвитку туристичного бізнесу в Україні
(2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6

Питання для самоконтролю

1.1. Розкрити сутність економіки туристичного бізнесу.

- 1.2. Розкрити роль суб'єктів туристичної індустрії в економіці країни (регіону).
- 1.3. Навести етапи розвитку туризму.
- 1.4. Навести економічну сутність і завдання туристичної діяльності.
- 1.5. Розкрити поняття «туристична послуга» та «туристичний продукт».
- 1.6. Описати процес створення та просування туристичного продукту.
- 1.7. Навести особливості туристичних послуг та їх відмінності від звичайних товарів.
- 1.8. Навести відмінні риси між внутрішнім і міжнародним туризмом.
- 1.9. Навести підприємницькі структури туристичного бізнесу України.
- 1.10. Розкрити роль туристичного бізнесу у національній економіці України.
- 1.11. Розкрити сутність державної політики розвитку туризму в Україні та шляхи її реалізації.
- 1.12. Навести позитивні та негативні фактори, що впливають на розвиток туризму в Україні.
- 1.13. Розкрити сутність і цілі державного регулювання туристичної діяльності в Україні.

Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу

Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні (2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 54

Питання для самоконтролю

- 2.1. Навести характерні риси для підприємництва в туризмі.
- 2.2. Розкрити сутність функцій підприємництва в туризмі.
- 2.3. Надати характеристику основних суб'єктів підприємницької діяльності в туризмі.
- 2.4. Навести основні складові туристичної інфраструктури.
- 2.5. Навести мету підприємницької діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.
- 2.6. Зазначити правові основи туристичного підприємництва в Україні.
- 2.7. Навести приклади прямого та опосередкованого впливу держави на економіку туристичного бізнесу.
- 2.8. Навести приклади ресурсів, необхідних для здійснення туристичної діяльності.
- 2.9. Навести показники, що характеризують ТП.
- 2.10. Зазначити, за допомогою чого можна визначити соціальну та економічну ефективність туристичного бізнесу країни.

Тести для самоконтролю

1. Економіка туристичної діяльності охоплює:

- 1 створення та надання туристичних послуг в обсягах і в терміни, обумовлені договором на організацію подорожей

- 2 ефективного використання вільних коштів нерезидентів;
 - 3 кооперування суб'єктів АПК;
 - 4 створення умов для оздоровлення місцевого населення.
2. *Основні завдання економічної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу:*
- 1 створення (комплектування) туристичного продукту;
 - 2 мінімізація податків;
 - 3 використання протиріч у галузевому законодавстві;
 - 4 перерозподіл доходів територіальних громад.
3. *Реалізація державної політики розвитку туризму здійснюється шляхом*
- 1 визначення пріоритетних напрямів туристичної діяльності;
 - 2 визначення рівня забруднення окремих територій;
 - 3 розробки норм господарського законодавства;
 - 4 сплати зовнішнього державного боргу.
4. *Передумови розвитку підприємництва в туризмі*
- 1 приватна власність на засоби виробництва;
 - 2 ефективного використання вільних коштів нерезидентів;
 - 3 кооперування суб'єктів АПК;
 - 4 створення умов для оздоровлення місцевого населення.
5. *Функції підприємництва в туризмі*
- 1 організація маркетингу і реклами з метою визначення місткості ринку вироблюваних і запроєктованих до впровадження туристичних послуг;
 - 2 виведення валютних надходжень з України;
 - 3 контроль товарів, робіт і послуг через кордон України;
 - 4 розробка заходів з мінімізації антропогенного впливу на навколишнє середовище.
6. *Найважливіші показники оцінки туристичної діяльності суб'єктів підприємництва*
- 1 кількість обслужених туристів та екскурсантів;
 - 2 залишок коштів на поточному рахунку;
 - 3 структура звіту про фінансовий стан;
 - 4 валовий внутрішній продукт.

Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом

Комерційний розрахунок у системі економічного управління підприємствами (2 год.)

Рекомендована література: 1,6, 11, 17, 41

Питання для самоконтролю

3.1. Розкрити значення поняття «економічна стратегія».

- 3.2. Розкрити роль підприємницької стратегії в розвитку туристичного бізнесу.
- 3.3. Охарактеризувати об'єкти стратегії економічного управління діяльністю туристичного підприємства.
- 3.4. Описати особливості розробки стратегії розвитку суб'єктів туристичного бізнесу.
- 3.5. Описати види базових економічних стратегій та навести їх роль у плануванні.
- 3.6. Навести заходи, що забезпечують перехід до вищого рівня економічної стратегії діяльності підприємств туристичного бізнесу.
- 3.7. Розкрити сутність стратегії стабілізації та навести заходи її забезпечення.
- 3.8. Описати зв'язок стратегії розвитку підприємства з життєвим циклом туристичних послуг.
- 3.9. Навести специфічні особливості окремих груп стратегій розвитку підприємств туристичного бізнесу.
- 3.10. Навести зміст етапів розробки економічної стратегії діяльності туристичного підприємства.
- 3.11. Навести внутрішні й зовнішні фактори розвитку туристичного бізнесу.
- 3.12. Розкрити сутність економічного управління та навести документи, в яких фіксуються управлінські рішення.
- 3.13. Надати характеристику системи планів і методичних особливостей їх складання.
- 3.14. Розкрити сутність методів планування туристичної діяльності.
- 3.15. Навести методи та засоби контролю за виконанням планів туристичної діяльності.
- 3.16. Навести принципи застосування комерційного розрахунку.

Тести для самоконтролю

1. *Об'єкти економічної стратегії туристичних підприємств:*
 - 1 окремі туристичні послуги або комплекс туристичних послуг, що утворюють туристичний продукт;
 - 2 ефективне використання вільних коштів нерезидентів;
 - 3 кооперування суб'єктів АПК;
 - 4 створення умов для оздоровлення місцевого населення.
2. *Методологічні особливості стратегічного планування у туристичному бізнесі:*
 - 1 адаптивність планів, що проявляється в їх гнучкості та легкому пристосуванні до невизначеності змін зовнішнього середовища;
 - 2 застосування методів теоретичного пізнання;
 - 3 візуалізація зовнішніх факторів;
 - 4 моделювання уникнення банкрутства.

3. *Найважливіші показники оцінки туристичної діяльності суб'єктів підприємництва*

- 1 рентабельність туристичної діяльності;
- 2 залишок коштів на поточному рахунку;
- 3 структура звіту про фінансовий стан;
- 4 валовий внутрішній продукт.

4. *Функцій підприємництва в туризмі*

- 1 формування ефективної системи забезпечення туристичної діяльності необхідними ресурсами;
- 2 забезпечення високої облікової ставки за кредитними операціями;
- 3 надання освітніх послуг;
- 4 вплив на курс національної валюти.

5. *Передумови розвитку підприємництва в туризмі*

- 1 гнучкий ринковий механізм участі туризму в глобалізаційних процесах і в інтеграції України в європейські та світові економічні структури;
- 2 фіналізація вступу до ЄС;
- 3 зменшення квот на забруднення повітря;
- 4 створення умов для оздоровлення місцевого населення.

6. *Реалізація державної політики розвитку туризму здійснюється шляхом*

- 1 участі в розробленні та реалізації міжнародних програм розвитку туризму
- 2 забезпечення валютних надходжень до бюджету держави (регіону) та отримання прибутку суб'єктами туризму;
- 3 ефективного використання вільних коштів нерезидентів;
- 4 сприяння зайнятості населення та задоволення його різноманітних потреб.

Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту

Класифікація планів реалізації туристичних послуг (турпродукту) (2 год.)

Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства (2 год.)

Рекомендована література: 1, 45

Питання для самоконтролю

4.1. Навести процеси обслуговування туристів залежно від маршрутів подорожування.

4.2. Розкрити доцільність застосування логістичного підходу до формування туристопотоків.

4.3. Навести види, особливості та основні функції туристичного ринку.

4.4. Довести, чому планування реалізації туристичного продукту є основою обґрунтування планів виробничої та фінансової діяльності підприємств туристичної індустрії.

4.5. Навести фактори, необхідні при врахуванні у межах планування обсягів реалізації турпродукту.

4.6. Зазначити відмінності між реактивним, інактивним, преактивним та інтерактивним плануванням продажу туристичного продукту.

4.7. Навести та розкрити сутність етапів планування реалізації туристичного продукту й окремих послуг.

4.8. Навести умови, за яких загальновідомі методи планування придатні для обґрунтування планів реалізації туристичного продукту.

4.9. Розкрити значення програмно-цільовий метод для планування продажу туристичного продукту.

4.10. Навести етапи програмно-цільового методу планування продажу товарів (послуг).

4.11. Розкрити значення для планування діяльності підприємства визначення критичної точки реалізації товарів (послуг).

Тести для самоконтролю

1. Логістичний підхід передбачає

- 1 оптимізацію взаємодії всіх підприємницьких структур, які забезпечують життєдіяльність і задоволення пізнавально-культурних, рекреаційно-оздоровчих, культово-релігійних, освітніх, спортивних, пригодницьких та інших потреб туристів
- 2 спрямованість на перспективи розвитку підприємства в єдиній системі туристичного бізнесу;
- 3 застосування методів теоретичного пізнання;
- 4 візуалізація зовнішніх факторів.

2. Головні зовнішні фактори впливу на планування обсягів реалізації туристичного продукту:

- 1 політична та економічна ситуація в країні й у світі;
- 2 облікова політика туроператора;
- 3 якість інтелектуального капіталу;
- 4 зміна ставки податок на прибуток.

3. Виробнича концепція спрямована на:

- 1 удосконалення процесу виробництва та комплектування турпродукту з метою зниження його собівартості;
- 2 врахування суспільних потреб та інтересів перспективного характеру;
- 3 поліпшення споживчих властивостей турпродукту (послуг), підвищення його якості;
- 4 активізацію роботи збутових служб.

4. Продуктова концепція спрямована на:

- 1 поліпшення споживчих властивостей турпродукту (послуг), підвищення його якості;
 - 2 удосконалення процесу виробництва та комплектування турпродукту з метою зниження його собівартості;
 - 3 врахування суспільних потреб та інтересів перспективного характер;
 - 4 активізацію роботи збутових служб.
5. *Комерційна концепція спрямована на:*
- 1 активізацію роботи збутових служб;
 - 2 поліпшення споживчих властивостей турпродукту (послуг), підвищення його якості;
 - 3 удосконалення процесу виробництва та комплектування турпродукту з метою зниження його собівартості;
 - 4 врахування суспільних потреб та інтересів перспективного характер.
6. *Концепція індивідуального маркетингу спрямована на:*
- 1 виявлення і задоволення індивідуальних потреб туриста;
 - 2 поліпшення споживчих властивостей турпродукту (послуг), підвищення його якості;
 - 3 активізацію роботи збутових служб;
 - 4 врахування суспільних потреб та інтересів перспективного характер.

Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства

Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу

Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора (2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 4, 50

Питання для самоконтролю

- 5.1. Розкрити сутність виробничої програми туристичного оператора.
- 5.2. навести показники, що використовуються при аналізі та плануванні виробничих програм підприємств туристичної індустрії.
- 5.3. Надати характеристику розділів виробничої програми туристичного оператора.
- 5.4. Пояснити значення виробничої програми в економічному управлінні туристичним оператором.
- 5.5. Навести та розкрити сутність головних принципів розробки виробничої програми.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 5.1

Туристичне підприємство «Чарівна валіза» понесло постійних витрат на суму 200 000 грн., змінні – 50 грн. за одиницю.

Ціна за тур у квітні складала 85 грн., а у травні – 100 грн.

На основі даних розрахувати критичний обсяг виробництва, побудувати його графік та визначити які витрати понесе підприємство, щоб отримати прибуток у розмірі 250 000 грн. у квітні.

Задача 5.2

Туроператор «Вітер мандрів» понесло постійних витрат на суму 400 000 грн., змінні – 250 грн. за одиницю.

Ціна за тур у квітні складала 8500 грн., а у травні – 10000 грн. На основі даних розрахувати критичний обсяг виробництва та визначити які витрати понесе підприємство, щоб отримати прибуток у розмірі 250 000 грн. у квітні.

Тести для самоконтролю

1. Склад виробничої програми туроператора:

- 1 завдання з підвищення якості турпродукту та послуг;
- 2 аналітична довідка про заборгованість кредиторам;
- 3 фінансовий план туроператора;
- 4 кредитна угода.

2. Склад виробничої програми туроператора:

- 1 план ресурсного забезпечення виробничої програми;
- 2 кошторис витрат туроператора;
- 3 графік документообігу;
- 4 звіт про дебіторську заборгованість.

3. Принципи розробки виробничої програми туроператора:

- 1 наукове обґрунтування можливих обсягів реалізації конкретних туристичних послуг і укомплектованих турів;
- 2 економічна самостійність підприємницької структури;
- 3 економічна зацікавленість;
- 4 контрольованість.

4. Принципи розробки виробничої програми туроператора:

- 1 систематичне оновлення асортименту і підвищення якості туристичних послуг відповідно до ринкового попиту;
- 2 економічна самостійність підприємницької структури;
- 3 матеріальна відповідальність;
- 4 компаративність.

5. Принципи розробки виробничої програми туроператора:

- 1 узгодження виробничої програми туроператора з виробничими програмами обслуговуючих підприємств, які пов'язані кооперативними або договірними відносинами;

- 2 економічна самостійність підприємницької структури;
- 3 економічна зацікавленість;
- 4 контрольованість.

6. Принципи розробки виробничої програми туроператора:

- 1 підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу туризму та ресурсів підприємства (матеріальних, трудових, фінансових; інформаційних);
- 2 економічна самостійність підприємницької структури;
- 3 економічна зацікавленість;
- 4 матеріальна відповідальність.

Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів

6.1. Місце готельного господарства в обслуговуванні туристів (2 год.)

Рекомендована література: 1, 13, 30, 42

Питання для самоконтролю

- 6.1. Розкрити роль КЗР в обслуговуванні туристів.
- 6.2. Навести послуги об'єктів розміщення туристів.
- 6.3. Навести суттєві відмінності послуги з розміщування від інших товарів, робіт та послуг.
- 6.4. Навести показники, розрахунок яких важливий для обґрунтування експлуатаційної програми засобів розміщування туристів.
- 6.5. Розкрити сутність плану експлуатаційно-фінансової діяльності підприємств готельного типу.
- 6.6. Навести основу розробки експлуатаційної програми об'єктів розміщення туристів.
- 6.7. Розкрити значення експлуатаційної програми в плануванні доходу підприємств готельного типу.
- 6.8. Навести складові зведеного плану доходу підприємства розміщення туристів.
- 6.9. Навести структуру доходу від усіх видів готельних послуг.

Тема 7. Виробнича програма та товарооборот підприємств харчування туристів

7.2. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності (2 год.)

Рекомендована література: 1, 13, 42

Питання для самоконтролю

- 7.1. Розкрити сутність економічної діяльності підприємств харчування туристів.
- 7.2. Навести види організації харчування для обслуговування туристів.

7.3. Навести класифікацію підприємств харчування в туристичній сфері діяльності.

7.4. Зазначити специфічні ознаки класифікації підприємств харчування туристів.

7.5. Надати характеристику продукції підприємств харчування.

7.6. Навести показники продукції власного виробництва підприємств харчування.

7.7. Зазначити види продукції, що реалізується підприємствами харчування.

7.8. Навести відмінності валового товарообороту підприємства харчування від роздрібного й оптового.

7.9. Навести складові роздрібного товарообороту підприємств харчування.

7.10. Навести сутність і роль виробничої програми підприємства харчування.

7.11. Навести етапи обґрунтування виробничої програми та плану товарообороту підприємств харчування.

7.12. Перерахувати методи планування виробничої програми.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 7.1

Розрахувати товарооборотність за квартал закладу ресторанного господарства і товарні запаси в днях на 1 квітня на основі наступних даних:

Товарооборот за квартал складає 360 тис. грн;

Товарні запаси:

на 01.01. – 30 тис. грн.;

на 01.03. - 28 тис. грн.;

на 01.02. – 34 тис. грн.;

на 01.04. - 32 тис. грн.

Задача 7.2

Розрахувати товарооборотність за квартал закладу ресторанного господарства і товарні запаси в днях на 1 квітня на основі наступних даних:

Товарооборот за квартал складає 630 тис. грн;

Товарні запаси:

на 01.01. – 230 тис. грн.;

на 01.03. - 228 тис. грн.;

на 01.02. – 234 тис. грн.;

на 01.04. - 2 32 тис. грн.

Тема 8. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах

8.2. Мотивація праці та організація заробітної плати (2 год.)

Рекомендована література: 1, 18, 26, 28

Питання для самоконтролю

8.1. Розкрити роль трудових ресурсів в діяльності туристичних підприємств.

8.2. Навести та розкрити сутність показників оцінки кадрового забезпечення підприємств.

8.3. Надати характеристику показників руху (обороту) трудових ресурсів підприємства за певний період часу.

8.4. Пояснити сутність показника «середньооблікова чисельність штатних працівників» та навести порядок його розрахунку.

8.5. Навести показники вимірювання інтенсивності обороту (зміни) кадрового складу підприємства.

8.6. Розкрити сутність показників ефективності використання трудових ресурсів підприємств туристичного бізнесу.

8.7. Пояснити поняття «мотивація праці».

8.8. Визначити місце та роль мотивації праці в організації заробітної плати.

8.9. Навести види стимулів в організації праці та її оплати.

8.10. Навести заходи підтримки мотивації праці.

8.11. Надати визначення основної та додаткової заробітної плати.

8.12. Навести відмінності між погодинною та відрядною формами оплати праці.

8.13. Надати характеристику системи відрядної форми оплати праці.

8.14. Навести складові колективного договору між підприємцем і найманими працівниками.

8.15. Зазначити фактори планування чисельності працівників в туристичному бізнесі.

8.16. Навести методи планування витрат на оплату праці в туристичному бізнесі.

8.17. Навести відмінності у плануванні витрат на оплату праці туроператорів і турагентів.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 8.1

Середньооблікова чисельність працівників за звітний період склала 400 чоловік. На протязі року прийнято на роботу 30 чоловік, звільнено 45 чоловік, в тому числі за порушення трудової дисципліни 17 чоловік, за власним бажанням 15 чоловік. Визначити коефіцієнти прийому, вибуття та плинності кадрів.

Задача 8.2

Провести розрахунки та визначити невідомі значення показників (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ресторану ЗАТ «Роксолана»

Показники	Одиниці виміру	1-й рік		2-й рік	
		прогноз	факт	прогноз	факт
Валова продукція	тис. грн.	555,00	?	506,80	?
Продуктивність праці	грн./чол.	?	1800,00	1810,00	1825,00

Середня заробітна плата одного працівника за рік	тис. грн.	1,80	1,95	1,90	2,16
Середньоспискова чисельність працівників	чол.	305	280	?	272

Задача 8.3

За даними таблиці провести розрахунки та визначити невідомі значення показників, наведених у таблиці 2.

Таблиця 2

Дані про працю та її оплату готелю «Мрія»

Показник	Значення показника		Приріст	
	t_0	t_1	абс., +, -	віднос., %
Чисельність працівників, чол.	100	?	?	?
Середня заробітна плата одного працівника, тис. грн.	?	36	?	?
Фонд заробітної плати тис. грн.	3000	3960	?	?

Задача 8.4*

Визначити та проаналізувати зміну продуктивності праці в натуральному та вартісному виразі за два роки. Визначити комплексний показник динаміки ефективності використання робочої сили (табл.3).

Таблиця 3

Вихідні дані до задачі

Показник	2017 рік	2018 рік
Обсяг реалізації тур продукту, од.	785	823
Виручка від реалізації тур продукту, тис. грн.	540	685
Чисельність працівників на початок року, чол.	70	78
Чисельність працівників на кінець року, чол.	78	82

Задача 8.5*

Визначити облікову чисельність персоналу туристичного комплексу, якщо протягом місяця на роботу з'явилося 56 осіб. За місяць налічувалося сім вихідних і один святковий день. Середня кількість днів не виходів на роботу з певних причин становить три дні.

Задача 8.6*

Розрахувати зарплату працівників за погодинно-преміальною системою та загальний місячний фонд оплати праці, якщо місяць включав 8 вихідних днів та 2 святкових дні (табл. 4).

Таблиця 4

Вихідні дані до задачі

Показники	Працівники				
	А	Б	В	Г	Д

Сума посадового окладу, грн.	1500	1700	1200	1500	1200
Кількість лікарняних днів, дні	7	4	-	3	-
Нарахована премія, %	-	5	10	7	10

Примітка: розмір премії за погодинно-преміальною системою нараховується у відсотках від суми посадового окладу.

Задача 8.7*

Визначити зарплату за відрядно-преміальною системою та загальний фонд оплати праці за місяць на основі даних, наведених в таблиці 5.

Таблиця 5

Показники	Вихідні дані				
	Працівники				
	1	2	3	4	5
Кількість реалізованого турпродукту	5	6	8	5	3
Середня розцінка за одиницю тур продукту, грн.	300	300	300	300	300
Нарахована премія, %	15	10	20	10	5

Задача 8.8*

Визначити планову суму фонду оплати праці для туроператора, якщо приріст фонду заробітної плати в плановому періоді становить 15%. Дані для розрахунку наведено в таблиці 6.

Таблиця 6

Показники	Вихідні дані до задачі	
	Періоди часу	
	Звітний	Плановий
Виручка від реалізації тур продукту, тис. грн.	245,5	323,1
Фонд оплати праці, тис. грн.	108,7	-
Продуктивність праці, тис. грн./чол.	12,1	18,6

Задача 8.9*

Визначити планову суму фонду оплати праці для тур агента, якщо приріст фонду заробітної плати, а в плановому періоді становить 12%. Дані для розрахунку наведено в таблиці 7.

Таблиця 7

Показники	Вихідні дані до задачі	
	Періоди часу	
	Звітний	Плановий
Розмір агентської винагороди, тис. грн.	178,6	212,4
Фонд оплати праці, тис. грн.	78,4	-
Продуктивність праці, тис. грн./чол.	8,6	11,4

Тести для самоконтролю

1. Продуктивність праці визначається:

- 1 кількістю трудових операцій виконаних за одиницю робочого часу;
 - 2 загальним обсягом продукції, виготовленої трудовим колективом підприємства;
 - 3 прямими затратами людино-годин, що виникають у процесі виконання технологічних операцій.
 - 4 здатністю конкретних робітників виробляти певну кількість продукції на одиницю робочого часу;
2. *Відношення виробленої продукції до затрат праці, які вимірюються в людино-годинах, людино-днях, або середньорічній кількості працівників характеризує:*
- 1 інтенсивність праці;
 - 2 економічну ефективність затрат праці;
 - 3 трудомісткість продукції.
 - 4 продуктивність праці;
3. *Найважливіша властивість праці – це:*
- 1 кваліфікація персоналу
 - 2 сезонність;
 - 3 сезонність;
 - 4 продуктивність;
4. *Співвідношення чисельності основних робітників і чисельності допоміжних робітників – це показник:*
- 1 плинності персоналу;
 - 2 рівня дисципліни;
 - 3 продуктивності праці.
 - 4 частки окремих категорій працівників;
5. *Продуктивність праці – це:*
- 1 витрати живої праці на виробництво одиниці продукції;
 - 2 міра кількості затраченої праці;
 - 3 кількість продукції на одиницю робочого часу.
 - 4 витрати суспільно необхідної праці на виробництво одиниці продукції;
6. *Співвідношення кількості звільнених працівників з усіх причин і середньоблікової її чисельності – це показник*
- 1 частки окремих категорій працівників;
 - 2 рівня дисципліни;
 - 3 продуктивності праці.
 - 4 плинності персоналу;

Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства

Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств

9.2. Економічний механізм формування й розподілу доходу (2 год.)

9.3. Стратегія формування доходу підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 8, 10, 16, 32, 35, 39, 43, 52, 53

Питання для самоконтролю

9.1. Розкрити сутність доходу від туристичної діяльності та його роль у розвитку підприємств туристичного бізнесу.

9.2. Навести особливості формування доходу в туристичному бізнесі.

9.3. Пояснити відмінності в джерелах отримання доходу туроператором і турагентом.

9.5. Навести порядок розрахунку доходу від реалізації туристичного продукту або окремих послуг.

9.6. Пояснити порядок формування доходу туристичних підприємств.

9.7. Пояснити відмінності валового доходу підприємства від чистого доходу та оподаткованого прибутку.

9.8. Розкрити роль стратегії формування доходу в діяльності підприємств туристичного бізнесу.

9.9. Розкрийте економічну сутність стратегії та її роль у плануванні доходу.

9.10. Пояснити значення моніторингу доходу при обґрунтуванні базової економічної стратегії діяльності підприємства.

9.11. Навести етапи стратегічного планування доходу підприємств туристичного бізнесу.

9.12. Дати визначення політики оптимізації доходу туристичних підприємств.

9.13. Розкрити фактори оптимізації доходів туристичних підприємств.

9.14. Пояснити процес розробки політики оптимізації доходу підприємств.

9.15. Навести основні шляхи підвищення доходів туристичних підприємств.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 9.1

Визначити обсяг реалізації послуг туристичної фірми та мінімальну суму виручки для забезпечення беззбиткової діяльності у плановому сезонному періоді, використовуючи такі вихідні данні:

середня ціна туристичного продукту - 1800 грн., у т.ч.:

вартість виробничих послуг інших підприємств (яка включає цінові податки) - 1500 грн.;

сума умовно-постійних витрат туристичної фірми у плановому періоді - 100 тис. грн.

Задача 9.2

Визначити обсяг реалізації послуг туристичної фірми та мінімальну суму виручки для забезпечення беззбиткової діяльності у плановому сезонному періоді, використовуючи такі вихідні данні:

- середня ціна туристичного продукту - 10800 грн., у т.ч.:
- вартість виробничих послуг інших підприємств (яка включає податки) - 10500 грн.;
- сума умовно-постійних витрат туристичної фірми у плановому періоді - 500 тис. грн.

Задача 9.3

Провести розрахунки та визначити невідомі показники. Пояснити порядок розрахунку наведених у табл. показників, розкрити їх економічний зміст; вказати, з яких джерел інформації використано дані (табл. 8).

Таблиця 8

Показники ресторану ТЗОВ “Власко”, тис. грн.

Показники	I-й квартал		II-й квартал	
	прогноз	факт	прогноз	факт
Виручка від реалізації продукції	563,0	?	?	535,9
Податок на додану вартість	93,8	103,4	100,0	89,3
Акцизний збір	—	1,5	?	2,3
Фінансовий результат від реалізації продукції	?	?	495,0	?

Задача 9.4

Провести розрахунки та визначити невідомі значення показників, наведених у таблиці 9.

Таблиця 9

Показники готелю ТЗОВ “Люкс”

Показники	Од виміру	1-й рік		2-й рік	
		прогн оз	факт	прогноз	факт
Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг)	тис. грн.	4900	?	4350	?
Середньорічна вартість оборотних засобів	тис. грн.	1900	1750	?	1560
Коефіцієнт обороту оборотних засобів	—	?	?	3,0	2,8
Тривалість обороту оборотних засобів	дні	?	120	?	?

Задача 9.5*

Визначити розмір доходу від реалізації тур продукту, розмір чистого доходу від реалізації та розмір валового прибутку, якщо за місяць було реалізовано 5 турів за ціною 520 грн., 3 тури за ціною 900 грн., 6 турів за

ціною 750 грн., 2 тури за ціною 1200 грн. Крім того реалізовано 2 тури іноземним туристам за ціною 1000 грн., розрахунок яких здійснювався за межами України по безготівковому розрахунку. Загальна собівартість реалізованого тур продукту становить 6630 грн.

Задача 9.6*

Визначити розмір чистого прибутку туристичного підприємства на підставі даних, наведених у таблиці 10.

Таблиця 10

Вихідні дані

Показники	Ціни турів, що пропонувалися				
	1000	1500	800	2000	700
Загальна кількість турів, од., з них:	35	20	40	20	50
- Кількість турів іноземними туристами за межами України	-	3	-	5	-
- Кількість турів відпочинку дітей за спеціальним переліком	-	-	10	-	20

Загальна собівартість реалізованих турів становить: за ціною 700 грн. – 420 грн., за ціною 800 грн. – 520 грн., за ціною 1000 грн. – 680 грн., за ціною 1500 грн. – 900 грн. та за ціною 2000 грн. – 1300 грн. Розміри доходів від інших операцій та доходів від фінансової діяльності відповідно становлять 22 тис. грн. та 30 тис. грн. Адміністративні витрати – 2 тис. грн., витрати на збут – 8 тис. грн. та інші операційні витрати – 5,5 тис. грн.

Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту

10.3. Планування витрат туристичних підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 7, 10, 17, 29, 41, 55

Питання для самоконтролю

10.1. Пояснити сутність витрат, пов'язаних з формуванням і реалізацією туристичного продукту.

10.2. Навести витрати, що відносяться на собівартість туристичного продукту.

10.3. Навести ознаки класифікації витрат, що входять до собівартості турпродукту.

10.4. Розкрити особливості та відмінні риси постійних і змінних витрат.

10.5. Навести витрати, що не включаються до собівартості реалізованого турпродукту.

10.6. Навести види адміністративних витрат туристичного підприємства.

10.7. Навести види витрат на збут.

10.8. Навести елементи операційних витрат.

10.9. Розкрити сутність загальної моделі планування витрат туристичного підприємства.

10.10. Навести та пояснити методи планування поточних витрат підприємств туристичного бізнесу

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 10.1

Встановити рекламну ціну туру, розрахувати плановий обсяг виручки та прибуток туроператора за місяць, за умови, що реалізується 280 турів. Визначити рентабельність їх реалізації у відсотках до маржинального доходу і до планового обсягу виручки за такими даними (в розрахунку на один тур):

- умовно-постійні витрати тур оператора - 240 грн.;
- запланована величина маржі, встановлена на рівні 25% до ціни “нетто” – 365 грн.;
- комісійна винагорода турагента – 6%.

Задача 10.2

Встановіть рекламну ціну туру, розрахуйте плановий обсяг виручки та прибуток тур оператора за рік, за умови, що фірма реалізує 1280 турів. Визначте рентабельність їх реалізації у відсотках до маржинального доходу і до планового обсягу виручки за такими даними (в розрахунку на один тур):

- умовно-постійні витрати тур оператора - 1400 грн.;
- запланована величина маржі, встановлена на рівні 25% до ціни “нетто” – 2365 грн.;
- комісійна винагорода турагентства – 6%.

Задача 10.3

Провести розрахунки та визначити невідомі значення показників, наведених у таблиці 11.

Таблиця. 11

Показники ресторану ВАТ “Форель”

Показники	Одиниці виміру	I-й квартал		II-й квартал	
		прогноз	факт	прогноз	факт
Виручка від реалізації продукції	тис. грн.	2500,0	2700,0	2650,0	?
Витрати на виробництво реалізованої продукції	тис. грн.	1500,0	?	1550,0	1620,0
Витрати на збут	тис. грн.	465,0	425,0	?	430,0
Рентабельність продукції	%	?	30,3	30,0	29,5

Задача 10.4*

За 2017 рік загальна собівартість турпродукції склала 325 тис.грн. Питома вага зарплати в собівартості – 25%, матеріальних витрат – 43%, умовно-постійних витрат – 15%. На 2018 рік передбачено досягти росту

продуктивності праці на 2,5%, середньої зарплати на 5%, обсягу надання послуг – на 7,5%, а також зниження розміру матеріальних витрат на 3% та умовно-постійних витрат – на 1%. Визначити абсолютну і відносну зміну собівартості турпродукту під впливом всіх можливих факторів, а також плановий розмір собівартості турпродукту.

Тести для самоконтролю

1. Змінними називають такі витрати:

- 1 на величину яких керівник відповідного рівня управління може впливати повністю;
- 2 що безпосередньо не змінюється при збільшенні або зменшенні масштабів виробництва в короткостроковому періоді;
- 3 що здійснюється незалежно від волі керівника відповідного рівня управління і кваліфікації працівників.
- 4 величина яких безпосередньо залежить від масштабів виробництва продукції.

2. Залежно від характеру зв'язку з обсягом виробництва продукції витрати виробництва поділяють на:

- 1 основні та неосновні;
- 2 прямі та непрямі;
- 3 операційні та фінансові;
- 4 постійні та змінні.

3. Собівартість, як один з найважливіших показників господарської діяльності, показує:

- 1 прибутковість підприємства;
- 2 окупність витрат прибутком;
- 3 темпи розширеного відтворення та підвищення матеріальної заінтересованості працівників;
- 4 у що саме обходиться турпідприємству виробництво відповідного виду продукції і наскільки економічно вигідним воно є.

4. Процес визначення обсягу і структури питомих операційних витрат на виробництво і реалізацію окремих видів продукції називається:

- 1 управлінням витратами;
- 2 обліком та аналізом витрат;
- 3 нормуванням витрат.
- 4 калькулюванням собівартості продукції;

5. Витрати виробництва на підприємстві складаються із:

- 1 відсотка за кредитом, заробітної плати, підприємницького прибутку, амортизаційних відрахувань;
- 2 витрат на відрядження і представницьких витрат, вартості матеріалів, податку з прибутку, прибуткового

- податку.
- 3 податків, заробітної плати, амортизаційних відрахувань, податку з прибутку;
 - 4 заробітної плати, амортизаційних відрахувань, вартості матеріалів, накладних витрат;
6. *Вартість тих матеріальних ресурсів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат називають:*
- 1 загальновиробничі витрати;
 - 2 адміністративні витрати.
 - 3 операційні витрати;
 - 4 прямі матеріальні витрати.
7. *Загальногосподарські витрати, які спрямовані на управління підприємством в цілому та на його обслуговування називаються:*
- 1 загально-виробничі витрати
 - 2 операційні витрати;
 - 3 витрати на збут;
 - 4 адміністративні витрати.

Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств

11.3. Стратегія економічного управління прибутком підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 4, 7, 10, 25, 36, 41

Питання для самоконтролю

- 11.1. Розкрити економічну сутність і функції прибутку підприємств.
- 11.2. Навести різницю між економічним і бухгалтерським прибутком.
- 11.3. Надати характеристику взаємозв'язку доходу і прибутку.
- 11.4. Навести джерела формування прибутку підприємств туристичного бізнесу.
- 11.5. Навести основні напрями використання прибутку туристичних підприємств.
- 11.6. Пояснити порядок визначення прибутку від операційної діяльності в туризмі.
- 11.7. Навести відмінності номінального прибутку від реального.
- 11.8. Навести заходи, що обумовлюють максимізацію прибутку від операційної діяльності туристичного підприємства.
- 11.9. Пояснити сутність рентабельності та навести приклади її показників.
- 11.10. Пояснити сутність етапів обґрунтування стратегії управління прибутком підприємств.

11.11. Надати характеристику методів планування прибутку підприємств туристичного бізнесу.

11.12. Навести напрямки використання нерозподіленого прибутку туристичного підприємства.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 11.1

Розрахувати обсяг діяльності туристичної фірми «Ваш відпочинок» у точці цільового прибутку в натуральних і вартісних показниках. Вихідні дані до виконання завдання:

Цільовий прибуток – 52 тис. грн;

Витрати:

- постійні - 202 тис. грн;
- змінні на 1 путівку - 1252 грн;

Ціна путівки - 4050 грн.

Задача 11.2

Провести розрахунки та визначити невідомі значення показників, наведених у таблиці 12.

Таблиця 12

Дані туроператора «Відпочиваємо разом»

№ з/п	Показник та коефіцієнт	Одиниця виміру	Джерела інформації	I-й квартал	II-й квартал
1	Виручка від реалізації ваучерів	тис. грн.	?	?	1051
2	Собівартість турпродукту	?	?	680	?
3	Витрати на збут	?	?	20	30
4	Рентабельність турпродукту	%	?	20	15

Задача 11.3

Розрахувати обсяг діяльності туристичної фірми «Варто побачити» у точці цільового прибутку в натуральних і вартісних показниках. Вихідні дані до виконання завдання:

Цільовий прибуток – 520 тис. грн;

Витрати:

- постійні - 2020 тис. грн;
- змінні на 1 путівку - 12520 грн;

Ціна путівки - 40500 грн.

Задача 11.4

Сума виручки туроператора від надання основних і додаткових послуг складає 15030 тис.грн.

Вартість послуг підприємств з виробництва туристичних продуктів і послуг -12030 тис.грн.

Доходи від фінансової діяльності - 100 тис. грн., доходи від іншої операційної діяльності - 120 тис. грн.

Умовно-постійні витрати туроператора - 1820 тис. грн.

Сума обов'язкових платежів з прибутку - 50 тис. грн.

Визначити чистий дохід підприємства і чистий прибуток від фінансово-господарської діяльності, рівень маржі туроператора та рівень рентабельності у відсотках від чистого доходу підприємства.

Задача 11.5

Сума виручки туроператора від надання основних і додаткових послуг складає 45090 тис. грн.

Вартість послуг підприємств з виробництва туристичних продуктів і послуг - 36090 тис. грн.

Доходи від фінансової діяльності - 300 тис. грн., доходи від іншої операційної діяльності - 360 тис. грн.

Умовно-постійні витрати туроператора - 5460 тис. грн.

Сума обов'язкових платежів з прибутку - 150 тис. грн.

Визначити чистий дохід підприємства і чистий прибуток від фінансово-господарської діяльності, рівень маржі туроператора та рівень рентабельності у відсотках від чистого доходу підприємства.

Задача 11.6

Доход туристичного комплексу від основних і додаткових послуг у звітному періоді склав 10500 тис. грн. та збільшився в порівнянні з минулим роком на 2300 тис. грн.

Середня облікова чисельність робітників туристичного комплексу збільшилась на 4 чол. і складає 254 чол.

Визначити вплив зміни чисельності робітників, обсяг послуг, що пропонуються, і цінового фактора на зміну продуктивності праці одного робітника туркомплексу, враховуючи, що індекс інфляції в порівнянні з минулим роком складає 12.

Задача 11.7

Туроператор «Релакс» у 2018 році затратив на рекламу туристичних путівок до Чехії 95400 грн.

Доход, що отримано від продажу турів у 2018 р., складає 994600 грн., у тому числі прибуток – 94200 грн. За цей період було реалізовано 46 путівок, тривалість кожної 9 туроднів.

Розрахувати показник рентабельності та економічної ефективності реклами.

Задача 11.8

Провести розрахунки та визначити невідомі значення показників, наведених у таблиці 13.

Таблиця 13

Інформація про окремі фінансові показники ВАТ «Вітер мандрів»,
тис. грн.

Показники	1-й рік		2-й рік	
	прогноз	факт	прогноз	факт
Прибуток до оподаткування	560	500	?	420
Сума платежів до бюджету	150	134	120	115
Дивіденди	60	?	45	35
Реінвестований прибуток	350 ?	312	300	?

Тести для самоконтролю

1. Прибуток розраховується:

- 1 відніманням з вартості валової продукції її собівартості;
- 2 відніманням з вартості товарної продукції витрат виробництва;
- 3 відніманням з вартості валової продукції в оцінці по собівартості матеріальних витрат на її виробництво.
- 4 відніманням із грошової виручки від реалізації продукції повної собівартості реалізованої продукції.

2. Прибуток від реалізації продукції – це:

- 1 виручка від реалізації продукції;
- 2 грошове вираження вартості товару;
- 3 чистий прибуток підприємства.
- 4 різниця між виручкою від реалізації продукції та її повною собівартістю.

3. Грошові надходження від продажу продукції – це:

- 1 прибуток;
- 2 чистий дохід;
- 3 кінцева продукція.
- 4 виручка від реалізації.

4. Винагороди працівникам за підсумками роботи за рік у складі коштів, які спрямовуються на споживання, належать до:

- 1 фонду основної заробітної плати;
- 2 фонду додаткової заробітної плати;
- 3 фонду виплати дивідендів;
- 4 фонду матеріального стимулювання.

5. Рентабельність являє собою:

- 1 реалізовану частину чистого доходу;
- 2 сукупність спожитих і перенесених на продукцію виробничих ресурсів;
- 3 збільшення грошової виручки та зниження собівартості продукції.
- 4 економічну категорію, яка означає дохідність, прибутковість виробництва.

6. Рентабельність підприємства – це:

- 1 одержаний підприємством прибуток;
- 2 відношення прибутку до середньої вартості необоротних та оборотних активів;
- 3 валовий прибуток на 1 грн. обсягу реалізованої продукції.
- 4 відносна дохідність або прибутковість, що вимірюється у відсотках до витрат коштів або капіталу.

Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу

12.2. Мета і принципи економічного управління рухом грошових коштів (2 год.)

12.4. Планування руху грошових коштів підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 8, 10, 16, 32, 35, 39, 43, 52, 53

Питання для самоконтролю

12.1. Навести сутність і види грошових коштів, що використовуються в діяльності підприємств.

12.2. Розкрити роль руху грошових коштів в економіці суб'єкта підприємництва.

12.3. Описати види грошових потоків.

12.4. Надати характеристику чистого руху грошових коштів туристичного підприємства і навести порядок його визначення.

12.5. Навести порядок формування сукупного чистого грошового потоку підприємств туристичного бізнесу.

12.6. Навести принципи планування руху грошових коштів.

12.7. Описати основні етапи економічного управління грошовими потоками туристичних підприємств.

12.8. Розкрити значення оптимізації руху грошових коштів при плануванні фінансів підприємства.

12.9. Навести фактори впливу на рух грошових коштів туристичного підприємства.

12.10. Зазначити ефективні заходи залучення грошових коштів до діяльності туристичних підприємств.

12.11. Навести заходи з ліквідації дефіциту грошових коштів підприємств.

12.12. Зазначити, що обумовлює зростання чистого грошового потоку.

12.13. Розкрити зміст процесу планування руху грошових коштів підприємств туристичного бізнесу.

12.14. Навести методи планування надходження грошових коштів від операційної діяльності в туризмі.

12.15. Пояснити значення та навести порядок розрахунку коефіцієнту достатності чистого грошового потоку туристичного підприємства.

12.16. Розкрити роль коефіцієнта ліквідності грошового потоку підприємства при плануванні його фінансової стійкості.

12.17. Розкрити сутність коефіцієнта реінвестування (капіталізації) чистого грошового потоку.

Завдання для самостійного розв'язання

Задача 12.1*

Визначити чистий грошовий потік тур підприємства за два роки. Отримані результати порівняти. Дані для розрахунку наведено в таблиці 14.

Таблиця 14

Вихідні дані до задачі

<i>Показник</i>	<i>2017 рік</i>	<i>2018 рік</i>
Виручка від реалізації тур продукту, тис. грн.	310,5	345,7
Витрати на закупку туристичних послуг, тис. грн.	92,4	112,3
Витрати на реалізацію тур продукту, тис. грн.	12,2	14,1
Фонд оплати праці, тис. грн.	52,1	57,6
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	7,4	8,2
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	15,6	15,6
Виплата відсотків за кредит, тис. грн.	21,7	24,9

Задача 12.2*

Визначити мінімальну потребу в грошових коштах тур підприємства за два роки. Отримані результати порівняти. Дані для розрахунку наведено в таблиці 15.

Таблиця 15

Вихідні дані до задачі

<i>Показник</i>	<i>2017 рік</i>	<i>2018 рік</i>
Чистий дохід від реалізації тур продукту, тис. грн.	156,3	203,5
Витрати на закупку туристичних послуг, тис. грн.	33,4	36,7
Витрати на реалізацію тур продукту, тис. грн.	10,2	12,3
Фонд оплати праці, тис. грн.	16,5	18,4
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	3,4	4,2
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	5,1	5,1
Виплата відсотків за кредит, тис. грн.	4,4	4,8
Середній залишок грошових коштів, тис. грн.	52,1	40,7

Задача 12.3*

Оцінити ефективність руху грошових коштів тур підприємства за допомогою показників, які відображають формування чистого грошового потоку: коефіцієнта достатності чистого потоку грошових коштів, коефіцієнта ліквідності грошового потоку, коефіцієнта ефективності грошового потоку та коефіцієнта реінвестування (капіталізації) чистого грошового потоку. Дані для розрахунку наведено в таблиці 16.

Таблиця 16

Вихідні дані до задачі

<i>Показник</i>	<i>2017 рік</i>	<i>2018 рік</i>
Виручка від реалізації тур продукту, тис. грн.	250,4	276,5
Витрати на закупку туристичних послуг, тис. грн.	90,8	112,3

Витрати на реалізацію тур продукту, тис. грн.	10,1	14,8
Фонд оплати праці, тис. грн.	18,9	21,1
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	4,2	4,8
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	7,8	7,8
Виплата відсотків за кредит, тис. грн.	27,6	25,4
Дивіденди, тис. грн.	15,7	18,9
Приріст грошових коштів, тис. грн.	80,5	88,2
Приріст суми реальних і довгострокових інвестицій, тис. грн.	12,1	14,3

Задача 12.4*

Визначити коефіцієнт ліквідності грошового потоку туристичного підприємства, коефіцієнт ефективності грошового потоку та коефіцієнт реінвестування (капіталізації) чистого грошового потоку за 2017-2018 роки. Дані для розрахунку наведено в таблиці 17.

Таблиця 17

Вихідні дані до задачі

Показник	2017 рік	2018 рік
Виручка від реалізації тур продукту, тис. грн.	332,7	350,8
Витрати на закупку туристичних послуг, тис. грн.	112,1	117,8
Витрати на реалізацію тур продукту, тис. грн.	23,5	24,7
Фонд оплати праці, тис. грн.	19,8	23,4
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	3,7	4,6
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	9,5	9,5
Виплата відсотків за кредит, тис. грн.	12,4	10,1
Дивіденди, тис. грн.	18,9	21,1
Грошові кошти на початок року, тис. грн.	230,5	325,5
Грошові кошти на кінець року, тис. грн.	325,5	380,0
Приріст суми реальних інвестицій, тис. грн.	15,6	17,3

Індивідуальні завдання для самостійної роботи студентів

Індивідуальне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни і застосування їх при вирішенні конкретних ситуацій, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами. На виконання індивідуального завдання передбачено до 30 годин.

Реферат є однією із форм індивідуальної наукової та навчальної роботи студента. Завдяки підготовці рефератів студенти набувають навиків вивчення теоретичних та практичних питань з дисципліни, вчаться окреслювати проблемні питання з досліджуваної тематики та шляхи їх вирішення і удосконалення. Реферат є коротким узагальненням наукового дослідження або самостійного вивчення окремих питань з дисципліни. Тему дослідження студент обирає самостійно або за рекомендацією викладача.

Студент готує з окремої теми лише один реферат. На одному практичному чи семінарському занятті може розглядатись не більше 3–4

рефератів. Структурно реферат складається з титульного аркуша, змісту, вступу (2 сторінки), 3 розділів, висновку та списку використаних джерел, оформлених відповідно до вимог ВАК, викладених в Бюлетені ВАК України №3 за 2008 рік (с. 9–13).

Обсяг реферату — 10–12 аркушів машинописного тексту на папері формату А4 через півтора міжрядкових інтервали. Для написання реферату студенту необхідно опрацювати наукові праці та інтернет-ресурси, узагальнити основні проблеми з досліджуваної теми, визначити можливі напрямки їх вирішення чи удосконалення. При написанні реферату дозволено використовувати монографії, наукові статті, законодавчі та нормативні документи, статистичну інформацію. Підручники бажано не використовувати. По тексту реферату обов'язковим є посилання на використанні джерела. Матеріал в рефераті повинен бути викладений чітко, суто з досліджуваної проблеми, висновки повинні містити логічне завершення дослідження. Виступ студента з доповіддю за написаним рефератом не повинен перевищувати 5–7 хвилин. Після доповіді студента практикується її обговорення. Автор реферату повинен вільно володіти матеріалом, давати відповіді на поставлені запитання викладача та студентів, аргументувати свої думки та висновки щодо досліджуваної проблеми. Ці фактори суттєво впливають на оцінку реферату. Кращі реферати заслуховуються на студентських науково-практичних конференціях, засіданнях наукового гуртка кафедри.

Теми рефератів:

1. Особливості визначення місії та головних напрямів діяльності підприємств туристичного бізнесу.
2. Основні тенденції зміни законодавчої бази діяльності підприємств.
3. Структура туристичного підприємства та чинники, що на неї впливають.
4. Складові елементи ринкової інфраструктури в галузі туризму.
5. Франчайзинг як особлива форма організації туристичного бізнесу.
6. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління колективним закладом розміщення.
7. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних туристичних підприємств.
8. Особливості формування структури персоналу туристичних підприємств.
9. Тенденції динаміки структури персоналу в галузі туризму.
10. Обґрунтування оптимальної чисельності персоналу туристичних підприємств різних типів.
11. Особливості систем управління персоналом на підприємствах зарубіжних країн.

12. Практичне значення основних та оборотних активів для здійснення процесу діяльності.
13. Правовий захист нематеріальних ресурсів підприємства.
14. Патентування і ліцензування підприємницької діяльності та ресурсів туристичної фірми.
15. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.
16. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів туристичного підприємства.
17. Сучасні тенденції залучення і використання туристичними підприємствами фінансових інвестицій.
18. Основні тенденції організаційного прогресу.
19. Інноваційні стратегії зарубіжних і вітчизняних підприємств.
20. Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства.
21. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.
22. Світовий досвід прогнозування розвитку суб'єктів господарювання.
23. Сутність, стадії та логіка розробки бізнес-плану туристичного підприємства.
24. Розвиток системи стратегічного планування та бізнес-планування діяльності туристичних підприємств.
25. Сучасні концепції виробничого і соціального маркетингу.
26. Оцінка маркетингового потенціалу туристичного підприємства.
27. Інноваційні заходи підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту (туристичної послуги) на туристичних підприємствах.
28. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості.
29. Основні види контролю якості на туристичних підприємствах та їх ефективність.
30. Резерви підвищення продуктивності праці та шляхи їх використання.
31. Світовий досвід використання моделей мотивації трудової діяльності на туристичних підприємствах.
32. Формування політики оплати праці на туристичних підприємствах.
33. Вибір фірм і систем оплати праці на туристичних підприємствах.
34. Складання фінансового плану туристичного підприємства.
35. Загальноприйнята практика використання прибутку підприємства.
36. Основні підходи до використання обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану туристичного підприємства.

37. Сучасний досвід і методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності туристичного підприємства.

38. Економічна безпека у системі діяльності туристичних підприємств.

39. Практика та ефективність санації туристичних підприємств.

40. Масштаби і тенденції банкрутства туристичних підприємств.

Перелік питань на іспит з дисципліни «Економіка туристичного підприємства»

1. Сфери економіки туристичної діяльності та основні завдання економічної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу
2. Місце готельного господарства в обслуговуванні туристів
3. Туристичний бізнес як економіко-технологічна система
4. Сутність і показники експлуатаційної програми підприємств готельного типу
5. Сучасний стан і перспективи розвитку туристичного бізнесу в Україні
6. Розробка експлуатаційної програми закладів розміщування туристів
7. Сутність та особливості підприємницької діяльності в туризмі
8. Планування доходів підприємств готельного типу
9. Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні
10. Економічна сутність і види діяльності підприємств харчування
11. Напрямки реалізації державної політики розвитку туризму
12. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності
13. Характеристика умов розвитку туристичного бізнесу
14. Характеристика продукції підприємств харчування
15. Принципи підприємницької діяльності в туристичному бізнесі
16. Склад і структура товарообороту підприємства ресторанного господарства
17. Державне регулювання туристичного бізнесу в Україні
18. Обґрунтування виробничої програми та плану товарообороту підприємств ресторанного господарства
19. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності
20. Оцінювання стану та ефективності використання трудових ресурсів суб'єктів туристичного бізнесу
21. Характеристика взаємозв'язків туроператора з постачальниками та покупцями туристичних послуг
22. Мотивація праці та організація заробітної плати працівників підприємства туристичного бізнесу
23. Загальні показники оцінки туристичної діяльності

24. Державне й договірне регулювання оплати праці у туристичному бізнесі
25. Сутність і роль підприємницької стратегії в розвитку туристичного бізнесу
26. Планування чисельності працівників туристичного бізнесу
27. Види базових економічних стратегій діяльності туристичних підприємств
28. Обґрунтування витрат на оплату праці працівників туристичного підприємства
29. Процес обґрунтування економічної стратегії туристичного підприємства та розробка стратегічних альтернатив
30. Сутність і роль доходу підприємств туристичного бізнесу
31. Стратегічні альтернативи базовим стратегіям туристичного підприємства
32. Економічний механізм формування доходу туристичного підприємства
33. Механізми економічного управління туристичним бізнесом
34. Стратегія формування доходу туристичного підприємства
35. Комерційний розрахунок у системі економічного управління туристичними підприємствами
36. Політика оптимізації доходу туристичних підприємств
37. Логістичний підхід до обслуговування туристопотоків
38. Сутність і структура витрат на формування та реалізацію туристичного продукту
39. Місце реалізації туристичного продукту (послуг) в економіці суб'єктів туристичного бізнесу
40. Калькуляція собівартості і цін на туристичний продукт
41. Класифікація планів реалізації туристичних послуг (турпродукту)
42. Планування витрат туристичних підприємств
43. Маркетингові концепції планування реалізації туристичних послуг
44. Сутність, види та джерела отримання прибутку в туристичному бізнесі
45. Характеристика реактивного, інактивного та преактивного планування обсягу реалізації туристичного продукту
46. Показники прибутку та рентабельності підприємств туристичного бізнесу
47. Методи планування продажу туристичного продукту й окремих послуг
48. Стратегія економічного управління прибутком підприємств
49. Характеристика економіко-статистичного методу планування реалізації туристичного продукту
50. Економічне управління формуванням і розподілом прибутку підприємств

51. Характеристика методу планування, заснованого на еластичності реалізації турпродукту від платоспроможного попиту населення
52. Сутність, роль і види грошових потоків
53. Програмно-цільовий метод планування продажу туристичного продукту
54. Мета і принципи економічного управління рухом грошових коштів
55. Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства
56. Методи оптимізації руху грошових коштів
57. Виробнича програма туристичного оператора: сутність і структура
58. Планування руху грошових коштів підприємств
59. Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора
60. Оцінювання ефективності формування та використання грошових коштів

Рекомендована література

Основна література

1. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 224 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 312 с.
3. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник. К.: Знання, 2005, 241 с.
4. Мальська М.П., Рутинський М.Й., Білоус С.В., Мандюк Н. Л. Економіка туризму: теорія та практика: Підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 544 с.

Додаткова література

5. Аветісова А.О., Сорока С.В. Підприємства харчування в системі туризму: Моногр. Донецьк: ДонДУЕТ, 2002. 165 с.
6. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма: Учеб. пособие. М: Финансы и статистика, 1999. 176 с.
7. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перер. К.: Атіка, 2006. 528 с.
8. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: АСК, 2004. 400 с.
9. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса: Учеб. пособие. Одесса: Черноморье, 1997. 160 с.
10. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. пос. для студ. ВНЗ. К.: ЦНЛ, 2006. 488 с.
11. Горбылева З.М. Экономика туризма. Практикум: Учеб. пособие. Мн.: БГЭУ, 2002. 44 с.

12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
13. Громадське харчування і туристична індустрія у ринкових умовах: 36. наук, праць. К.: Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 239 с.
14. Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма. Международный туризм: Учеб. Пособие / Е.Л. Драчева, Ю.В. Забаев, Д.К. Исмаев; Под ред. И.А. Рябовой, Ю.В. Забаева. - М.: КНОРУС, 2005. 576 с.
15. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности: Учебник. М.: Финансы и статистика, 2001. 256 с.
16. Економіка підприємства: Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник/ За ред. С.Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 2005. 328 с.
17. Економіка підприємства: теорія і практикум/За ред. Міценко Н.Г., Ященко О.І.: Навч. пос. Львів: "Магнолія-2006", 2008. 688 с.
18. Закон України «Про оплату праці». Відомості Верховної Ради. 1995. №3. Ст. 121.
19. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
20. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
21. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>
22. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>
23. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
24. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика: Підручник. К.: КНЕУ, 2001. 240 с.
25. Ковтун О.І. Стратегія підприємства. Львів: ЛКА, 2004. 385 с.
26. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. К.: КНЕУ, 2002. 337 с.
27. Крайник О.П., Барвінська Є.С. Економіка підприємства: Навч. пос. Л.: Інтелект-захід, 2005. 296 с.
28. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 296 с.
29. Крушельницька О.В. Управління витратами: Навч. посібник. Ж.: ЖДТУ, 2005. 196 с.
30. Кузнецова Н.М. Основи економіки готельного та ресторанного господарства: Навч. посібник. К., 1997. 174 с.
31. Манів З.О. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: Знання, 2004. 580 с.

32. Мельник Л.Г., Карінцева О.І. Економіка підприємства: Навч. пос. Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. 412 с.
33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», зареєстроване в Мінюсті України 19.01.2000 р. за №27/4248.
35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доход», зареєстроване в Мінюсті України 14.12.1999 р. за №860/4153.
36. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», зареєстроване в Мінюсті України 20.01.2001 р. за №47/5238.
37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», зареєстроване в Мінюсті України 21.06.1999 р. за №398/3691.
38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», зареєстроване в Мінюсті України 21 червня 1999 р. за №397/3690.
39. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: Вікар, 2006. 219 с.
40. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» Закон України від 20 листопада 2003 р. № 1300-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 13. С. 434-452.
41. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посібн. К.: Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2007. 344 с.
42. Ресторанне господарство і туристична індустрія у ринкових умовах: 36. наук. пр. К.: КНТЭУ, 2002. 170 с.
43. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навч. посіб.: Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 356 с.
44. Скрипюк О.В. Переваги та недоліки побудови франчайзингових систем в Україні. Ефективна економіка. Електронне фахове видання. 2011. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=857>
45. Соболева Е.А., Слободов І.І. Финансово-экономический анализ деятельности туристической фирмы: Учебно-методическое пособие. М.: Финансы и статистика, 1999. - 128 с.
46. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. К.: Каравела, 2005.
47. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства. К.: ЦУЛ, 2002. 647 с.
48. Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні. Статистика України. 2005. № 1. С 80-85.
49. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
50. Чаюн І.О., Бондар І.Ю. Планування виробничої програми підприємства та її ресурсне обґрунтування. К.: КНТЕУ, 2000. 126 с.

51. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник. К.: Атака, 2008. 392с.
52. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. внз. К.: Каравела. 2004. 568 с.
53. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник. К.: КНЕУ, 2004. 699 с.
54. Щербина В. С. Господарське право: підруч. 4-те вид., перер. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2009. 640 с.
55. Юрьев А.П. Планирование туризма: Учеб. пособие. Донецк: ДИТБ, 2001. 195 с.

Інтернет–ресурси

56. Пошукові служби Інтернет. URL: [http:// www. tsaa.org.ua](http://www.tsaa.org.ua)
57. www.rada.gov.ua - сайт Верховної Ради України
58. www.kmu.gov.ua - сайт Кабінету Міністрів України.
59. www.minfm.gov.ua – сайт Міністерства фінансів України.
60. <http://eco-science.net/> - журнал «Актуальні проблеми економіки»
61. <http://www.economist.com.ru/> - журнал «Экономист».
62. <http://www.irr.org.ua/pe/> - журнал «Регіональна економіка»